SAN'AT ASARLARINI TUSHUNISH VA TAHLIL QILISHGA O'RGATISHDA MAKTAB TASVIRIY SAN'ATI

Oybek Norqulovich Shomurodov
Buxoro davlat universiteti

San'at asarlarini o'rganish va o'rgatish maktab tasviriy san'atini bosh vazifalaridan hisoblanadi. Chunki, adabiyot fani adabiy-badiiy asarlarni o'kib tushunishni o'rgatganidek, tasviriy san'at o'quv predmeti ham san'at asarini ko'rish va uni tushunish, tahlil qilishni maktab o'quvchisiga o'rgatadi. Ularni har ikkalasida ham mavzu, syujet, g'oya, badiiy uslub, obrazlar, personajlar bo'lib, asardagi voqeaning davri, voqeasi o'z ifodasini topgan bo'ladi. Maktabdagi barcha o'kuv fanlari tasviriy san'at asarlaridan foydalanadilar. Ammo bironta fan o'qituvchisi san'at asarini yaratilishi, undagi mavzu, syujet, g'oya, badiiylik haqida biron og'iz ma'lumot bera olmaydilar. Shu boisdan bu rasmlarni nechta darsda o'tilishidan qat'iy nazar, bu asarlarni tasviriy san'at o'qituvchisini o'zi qaytadan tahlil qilib boradi.

O'rta maktablardagi tasviriy san'at darslarida san'at janrlarini tahlili davrida o'qituvchi asosiy e'tiborni asarni g'oyasiga, rassomni badiiy uslubiga beradi. Ammo san'at asarlarini taxlil qilishda albatta ma'lum sistema va tartib bo'lishi kerak. Shunga ko'ra san'at asarlarini tahlil etishda:

1. Asarni muallifi hakida ma'lumot beriladi.
2. Asarni mavzusi bo'yicha suhbat, asar mavzuga, uning syujeti va g'oyasiga javob bera oladimi?
3. Asarni g'oyasi - asarda rassom o'zi tasvirlagan syujet asosida qanday masalani, muammoni ko'tarib chiqqanligi;
4. Asarni syujeti - bu asarda tasavvur etilgan obyekt, voqea undagi narsalar, manzara, odamlar va hayvonot dunyosi yoki boshqalar xaqida to'g'ri, ilmiy ma'lumot beriladi;
5. Asar yaratilishidagi badiiylik, badiiy uslub, ijodkorni san'at bo'yicha ilmi va iste'dodi, malakasi haqida tushuncha beriladi;
6. Asarni yaratilishidagi rassomni tadqiqot ishlari, material to'plashi, umumlashtirishi, qoralama, etyud eskizlar haqida ma'lumot beriladi;
7. Asar taqdiri - ya'ni asarni bugungi kundagi ahvoli, saqlayotgan o'rni, uning qaysi ko'rgazmalarda namoyish etilgani haqida suhbat boradi.

San'at asarini bunday tahlili uchun maktab o'qituvchisi rasm ishlashni, asarni yaxshi tushunishi va uni boshqalarga tushuntira olishni bilishi zarur. Bizning maktablarimizda malakali rassom-pedagoglarni yetishmasligi oqibatida san'at asarlarini tahlil etilmaydi. Tahlil etilsa ham noto'g'ri, to'la bo'lmagan holda tahlil etiladi.

Xullas, san'at asarini yaxshi o'rgatilmasligi san'atimizni xalqimiz orasiga olib kirishga qiyinchiliklar tug'dirmoqda. Hali hozirgacha o'zbek xonadonida san'at asarlari juda kam ko'rinadi. Ular san'at asarini olmaydilar ham. Buning asosiy sababi bizning maktablarimizda san'at asarlarni yaxshi o'rgatilmasligidir.

Shunga ko'ra maktabdagi tasviriy san'at kabinetiga san'at asarlari reproduksiyalari qo'yiladi va ulardan ko'rgazmalari tashkil etildi.

Akvarel (frans. aquarelle, asli lot. aqua — suv) — rassomlik san'atida ishlatiladigan bo'yoq (suvda oson eriydi) va shu bo'yoq bilan bajarilgan rang-tasvir asari.A.ning o'ziga xos xususiyati

boʻyoqning tiniq, rangning sofligidir. A. rang-tasvirida oq boʻyoq ishlatilmaydi— oq qogʻoz boʻyoq vazifasini bajaradi. A. boʻyogʻi qogʻoz sirtiga yupqa qatlam boʻlib yotadi, bu qatlam noʻrni yaxshi oʻtkazadi. Shuning uchun A. rang-tasviri yuzasi silliq boʻlmagan oq qogʻozga ishlanadi. A. boʻyogʻida rasm ishlanganda rangsurtma-lar, rang qatlamlari xususiyati hisobga olinishi kerak.A. qadimdan maʼlum boʻlgan. 15-a.da nemis rassomi A. Dyurer A.da ajoyib asarlar yaratgan. 17—18-a.larda Yevropa-da A. keng tarqaldi. 18—19- a. boshlari-dan jadal rivojlandi, uslub va usulla-ri ishlab chiqildi. Angliya (U. Terner, R. Bonington va boshqalar), Fransiya (O. Dome, E. Delakrua va boshqalar), Rossiya (K. Bryullov, I. Repin, V. Serov, M. Vrubel va boshqalar) da A. sanʼatining ajoyib namunalari yaratil-di. Oʻzbekiston tasviriy sanʼatida A. rangtasviri 20-a. 20-yillaridan rivojla-na boshlagan. A. Nikolayev (Us t a Moʻmin), G. Nikitin, B. Hamdamiy, Oʻ. Tansiqboyev, V. Kaydalov va boshqa rassomlar oʻz A. asar-lari bilan oʻzbek A. sanʼati rivojiga mu-nosib hissa qoʻshdilar. Oʻzbekiston ras-somlaridan M. Sodiqov, T. Muhamedov, F. Boymatov, V. Apuxtin va boshqa ijodida A. rivojlanmoqda.

Adabiyetlar

1. Botirov, J. S., Bakaev, S. S., Avliyakulov, M. M., Shirinov, A. L., & Abdullaev, S. S. (2021). The same goes for art classes in private schools specific properties. *Journal of Contemporary Issues in Business and Government Vol, 27*(2).
2. Samadovich, A. S., Ruzievich, S. T., Marufovich, B. M., & Mukhammedovich, A. M. (2021). THE ESSENCE AND CONTENT OF FOLK AND APPLIED ART OF UZBEKISTAN AND CENTRAL ASIA. *European science*, (2 (58)), 35-37.
3. Shirinov, A. L. (2021). Maktabning Eng Yosh O'quvchilarida Tasviriy San'at Darslarining Ahamiyati. *Ижтимоий Фанларда Инновация онлайн илмий журнали*, *1*(6), 134-138.
4. Abdurazzokovna R. N., Murotdilloevna A. M. SOME ASPECTS OF THE ORGANIZATION OF THE INDEPENDENT WORK OF THE FINE ARTS STUDENTS //European science. – 2021. – №. 2 (58). – С. 83-85.
5. Сулаймонова, М. Б., Азимов, Б. Б., Азимова, М. Б., & Тухсанова, В. Р. (2021). ДОСТИЖЕНИЕ ЭСТЕТИЧЕСКОЙ И НРАВСТВЕННОЙ ЗРЕЛОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ ИСКУССТВУ. *European science*, (3 (59)), 53-56.
6. Азимова, М. Б., Азимов, Б. Б., & Тухсанова, В. Р. (2021). ИСКУССТВО РОСПИСИ ТКАНЕЙ. *European science*, (2 (58)), 41-43.
7. Ширинов, А. Л., Батиров, Д. С., & Шомуродов, О. Н. (2021). ВАЖНОСТЬ ЦВЕТОВЕДЕНИЯ В ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМ ИСКУССТВЕ. *Наука и образование сегодня*, (5 (64)), 83-85.
8. Аминов, Акмал Шавкатович, et al. "ПРОБЛЕМЫ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ." *European science* 2 (58) (2021): 77-79.
9. Собирова, Ш. У., Ядгаров, Н. Д., Мамурова, Д. И., & Шукуров, А. Р. (2021). ОСНОВЫ, ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ ОБУЧЕНИЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ ИСКУССТВУ. *European science*, (2 (58)), 62-65.
10. Мамурова Д. И. и др. УЧЕБНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СТУДЕНТОВ ПО РЕШЕНИЮ РАЗЛИЧНЫХ ДИДАКТИЧЕСКИХ ЗАДАЧ В РАЗВИТИИ ПРОСТРАНСТВЕННОГО ВООБРАЖЕНИЯ СТУДЕНТОВ //European science. – 2021. – №. 2 (58). – С. 29-31.

11. Ядгаров, Н. Д., & Хакимова, Г. А. (2018). Самобытное творчество народных мастеров Узбекистана. *Молодой ученый*, (15), 272-275.
12. Хакимова, Г. А., & Кадирова, Н. А. (2021). НАСКАЛЬНАЯ ЖИВОПИСЬ В ПРОИСХОЖДЕНИИ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА. *Наука и образование сегодня*, (5 (64)), 78-80.
13. Jumaev, Qoryogdi, T. R. Sobirov, and Muhayo Baratovna Azimova. "Modern application and decoration art of Bukhara." *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL* 11.1 (2021): 117-124.
14. МБ Азимова, ШИ Ибадуллаева. XIX АСР ОХИРИ - XX АСР БОШЛАРИДА БУХОРО АҳОЛИ ТУРАР ЖОЙЛАРИИНТЕРЬЕР БЕЗАГИ (ФАЙЗУЛЛА ХЎЖАЕВ УЙ - МУЗЕЙИ МИСОЛИДА).
15. Olimov, S. S., & Mamurova, D. I. (2021). Graphic Information Processing Technology and its Importance. *European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630)*, *10*, 1-4.
16. Muzafarovna, A. N., Umidullayevna, S. S., & Ilhamovna, I. (2020). Harmonization of types of fabric art processing to students. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, *24*(4), 176-184.
17. Avliyakulova N. M. TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA DIDAKTIK PRINSIPLARDAN FOYDALANISH YO'LLARI //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. NUU Conference 1. – С. 179-181.
18. Samadovich, Azimov Sanjar, et al. "THE ESSENCE AND CONTENT OF FOLK AND APPLIED ART OF UZBEKISTAN AND CENTRAL ASIA." *European science* 2 (58) (2021): 35-37.
19. Yadgarov, N. (2021). Methods of Building Visual 3D Models Based on Descriptive Geometry. *Middle European Scientific Bulletin*, *18*, 242-246.
20. Шукуров А. Р. и др. МЕТОДИКА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КОМПЬЮТЕРНЫХ ПРОГРАММ НА УРОКАХ РИСОВАНИЯ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ //European science. – 2021. – №. 2 (58). – С. 47-50.
21. Yadgarov, N. J. "Methods using the 3ds max package in teaching projection drawing in school." *Euro-Asia Conferences*. Vol. 1. No. 1. 2021.
22. Азимов, С. С. (2020). Психологические аспекты формирования профессионального мастерства будущих учителей изобразительного искусства. *Вестник науки и образования*, (21-2 (99)), 105-108.
23. Sadikovna, M. A., Razzokovna, O. G., Ilhamovna, I. S., & Muzaffarovna, A. N. (2021). THE PLACE OF ART IN PERSONAL DEVELOPMENT. *European science*, (2 (58)), 98-100.
24. Pirnazarov G. F., Mamurova F. I., Mamurova D. I. Calculation of Flat Ram by the Method of Displacement //EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION. – 2022. – Т. 2. – №. 4. – С. 35-39.
25. Islomovna M. F. et al. DESIGNING THE METHODICAL SYSTEM OF THE TEACHING PROCESS OF COMPUTER GRAPHICS FOR THE SPECIALTY OF ENGINEER-BUILDER //Journal of Contemporary Issues in Business & Government. – 2021. – Т. 27. – №. 4
26. Shadieva S. S., Borieva D. I., Rakhimova M. A. The Importance of Agricultural Mapping in Soil Science //EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION. – 2022. – Т. 2. – №. 3. – С. 5-8.

27. Olimov, S. S. (2021). The innovation process is a priority in the development of pedagogical sciences.
28. Олимов, Ш. Ш. (2015). Маънавий-ахлоқий тарбия асослари.(Монография). *Т.:"Fan va texnologiya",-2015, 228.*
29. Олимов, Ш. Ш. (2013). Некоторые вопросы организации урока на основании педагогических технологий. *Молодой ученый*, (5), 752-754.
30. Olimov, S. (2020). ТАЪЛИМНИ ТЕХНОЛОГИЯЛАШТИРИШНИНГ АСОСИЙ ЭЛЕМЕНТИ. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, *2*(2).